

Зборник у част проф. Јована Делића

К
ЊИЖЕВНОСТ,
ултура,
ИДЕНТИТЕТ.

Институт за књижевност и уметност

КЊИЖЕВНОСТ, КУЛТУРА, ИДЕНТИТЕТ

ЕДИЦИЈА
Посебна издања
Књига XLI

Уредници
Светлана Шеатовић
Александар Јерков
Предраг Петровић

Међународни научни одбор

Prof. dr Robert Hodel, Institut für Slavistik, Universität Hamburg, prof. dr Rosanna Morabito, Università degli Studi di Napoli "L'Orientale", проф. др Алла Геннадьевна Шешкен, Московский государственный университет им. М. В. Ломоносова, проф. др Горан Радоњић, Универзитет у Никшићу, проф. др Бошко Сувајџић, Универзитет у Београду

Организациони одбор

Проф. др Александар Јовановић, Учитељски факултет, Београд, проф. др Александар Јерков, Филолошки факултет, Београд, др Светлана Шеатовић, научни саветник ИКУМ, проф. др Слађана Јаћимовић, Учитељски факултет, Београд, проф. др Зорана Опачић, Учитељски факултет, Београд, проф. др Славко Петаковић, Филолошки факултет, Београд, проф. др Предраг Петровић, Филолошки факултет, Београд, др Бојан Чолак, виши научни сарадник ИКУМ, др Марко М. Радуловић, научни сарадник ИКУМ, доц. др Мина Ђурић, Филолошки факултет, Београд, др Марко Аврамовић, научни сарадник ИКУМ

Секретар зборника
Др Марко М. Радуловић

Рецензенти

Проф. др Љиљана Бањанин, Универзитет у Торину
Академик проф. др Бранко Летић, АНУРС
Проф. др Горан Максимовић, Филозофски факултет, Универзитет у Нишу

КЊИЖЕВНОСТ, КУЛТУРА, ИДЕНТИТЕТ

МЕЂУНАРОДНИ ЗБОРНИК
РАДОВА У ЧАСТ
проф. др ЈОВАНА ДЕЛИЋА

ИНСТИТУТ ЗА КЊИЖЕВНОСТ И УМЕТНОСТ
Београд 2020.

На корици
Александар Ђурић, *Гог* (4)

САДРЖАЈ

Уместо предговора	11
-------------------	----

I

Душан Иванић ЈОВАН ДЕЛИЋ ИЗМЕЂУ ВУКА И АНДРИЋА	17
Светлана Шеатовић АНДРИЋ И ЊЕГОШ – ЛУЧОНОШЕ ДЕЛИЋЕВОГ НАУЧНОГ ОПУСА	25
Драган Хамовић ПОЕТИКА ТРАДИЦИЈЕ У КРИТИЧКОМ ЧИТАЊУ ЈОВАНА ДЕЛИЋА	37
Марко М. Радуловић ЈОВАН ДЕЛИЋ И СРЕДЊОВЕКОВНО НАСЛЕЂЕ	57
Мина М. Ђурић СВЕСТРАНИ ПРИСТУПИ ПОЕТИЦИ ТРАДИЦИЈЕ У ДЕЛИЋЕВИМ ТУМАЧЕЊИМА КЊИЖЕВНИХ ПРИЛИКА 20. И 21. ВЕКА	75
Александар М. Милановић ЈОВАН ДЕЛИЋ КАО ТУМАЧ ЈЕЗИЧКИХ ПРОМЕНА У (ПРЕД)ВУКОВСКОМ ПЕРИОДУ	93
*	
Слађана Јаћимовић ОД АНДРИЋА ДО ЛАЛИЋА – ДВЕ СТУДИЈЕ ЈОВАНА ДЕЛИЋА	109
Миодраг Лома ДЕЛИЋЕВО ВИЂЕЊЕ ЛАЛИЋЕВЕ ПРИВРЖЕНОСТИ НЕМАЧКОЈ ЛИРИЦИ	117
Сања Париповић Крчмар ВЕРСОЛОШКИ ФРАГМЕНТИ У ПОЕТИЧКИМ ИСТРАЖИВАЊИМА ЈОВАНА ДЕЛИЋА	145
Весна В. Елез ЈОВАН ДЕЛИЋ И ПЕСНИЦИ СРПСКОГ СИМБОЛИЗМА	167
Недељка В. Бјелановић ЈОВАН ДЕЛИЋ О ПОЕЗИЈИ САВРЕМЕНИКА	179

Владан Бајчета КОМЕНТАРИ УЗ ЈЕДАН КРИТИЧКИ ДИПТИХ – НИКОЛА МИЛОШЕВИЋ И ЈОВАН ДЕЛИЋ О „ВАРИЈАЦИЈАМА“ ЗАПИСА О ЦРНОМ ВЛАДИМИРУ СТЕВАНА РАИЧКОВИЋА	201
Јана М. Алексић МЕЂУОДНОС ЕГЗИСТЕНЦИЈЕ И ФОРМЕ – КЊИЖЕВНА КРИТИКА ЈОВАНА ДЕЛИЋА О ПЕСНИШТВУ МАТИЈЕ БЕЂКОВИЋА	217
*	
Михајло Пантић ТРИ КЊИГЕ ЈОВАНА ДЕЛИЋА	239
Бојан Чолак ПОГЛЕДИ ЈОВАНА ДЕЛИЋА НА ПРОЗУ СРПСКЕ МОДЕРНЕ	257
Предраг Петровић ПАВИЋЕВА ПРОЗА У ХЕРМЕНЕУТИЧКОЈ ПРИЗМИ ЈОВАНА ДЕЛИЋА	277

II

Robert Hodel „TU SE TKALA NJENA SUDBINA“ – О МЕТАФОРИЌКОМ ПОЛЈУ „ТКИВА“ (<i>NA DRINI ĆUPRIJA</i>)	295
Анна Наумова ГРАНИЦА КАК СОЦИОКУЛТУРНАЈА УНИВЕРСАЛИЈА И ЕЕ ВОПЛОЩЕНИЕ В АНДРИЧЕВСКОМ ХРОНОТОПЕ	311
Тихомир Брајовић ВЕЛИКИ РАТ И КОНТРАДИКЦИЈЕ ЛИБЕРАЛНО-ДЕМОКРАТСКОГ ДОБА У РОМАНИМА ИВЕ АНДРИЋА	329
Александра Пауновић ИВО АНДРИЋ, ЧИТАЛАЦ <i>ДЕРВИША И СМРТИ</i> М. СЕЛИМОВИЋА: КАКО ПИСАТИ ЧИТАЊЕ?	345
Бојан Ђорђевић ИСИДОРИНЕ ПОРАТНЕ ГОДИНЕ У СВЕТЛУ ДВАЈУ ПИСАМА УПУЂЕНИХ ИВИ АНДРИЋУ	373
*	
Горана Раичевић ЕРОС И ЖРТВА: О ИНДИВИДУАЛНОМ И КОЛЕКТИВНОМ НАЧЕЛУ У СРПСКОЈ КЊИЖЕВНОСТИ 20. ВЕКА – МОДЕРНА И АВАНГАРДА	381

Zoran Milutinović POVRATAK IZ IZGNANSTVA. OTKRIVANJE DRUGOG U SEBI I SEBE U DRUGOME U <i>LJUBAVI U TOSKANI</i> MILOŠA CRNJANSKOG	397
Gabriella Schubert DAS DEUTSCHLAND-BILD VON MILOŠ CRNJANSKI	413
Sanja Roić CRNJANSKI, DANTE I GOSPOĐICA PORTINARI	435

III

Ала Татаренко ЖИВОТ, ЛИТЕРАТУРА: „ШУЛЦОВСКИ ГЕН“ У ПРОЗИ ДАНИЛА КИША	453
Zoran Paunović DANILO KIŠ, DŽEJMS DŽOJS I GOULD VERSKOJLS	465
Бранко Вранеш КА ПОЕТИЦИ КИШОВОГ <i>ПЕШЧАНИКА</i>	473
Владимир Гвозден СРЕДЊА ЕВРОПА У ДЕЛИМА АЛЕКСАНДРА ТИШМЕ И ДАНИЛА КИША	489
Jacques Dewitte LA GRÂCE DE L'ACCORD Sur une scène de <i>L'Usage de l'Homme</i> d'Aleksandar Tišma	507
Vesna P. Cidilko ALEKSANDAR TIŠMAS "PENTATEUCH" ODER DER VERSUCH ÜBER DAS BÖSE	513
Dejvid Noris СТРАН ОД ЗАВОРАВА У РОМАНУ СЛОБОДАНА СЕЛЕНИЋА <i>TIMOR MORTIS</i>	535
Сања Ђ. Мацура ДВОСТАБЛА ИСТИНА У РОМАНИМА СЛОБОДАНА СЕЛЕНИЋА	547

IV

Јелена Новаковић ТРАГОВИ БЕЛГИЈСКОГ СИМБОЛИЗМА У СРПСКОЈ КЊИЖЕВНОСТИ С ПОЧЕТКА XX ВЕКА: ЕМИЛ ВЕРХАРЕН	563
Александар Петров НОВЕ МАРГИНАЛИЈЕ УЗ ПОЕЗИЈУ СИМЕ ПАНДУРОВИЋА	579

Александра Секулић КРВАВИ И РАЗБАРУШЕНИ. УБИСТВО У ПОЕЗИЈИ ДУШАНА ВАСИЉЕВА	601
Бојан Јовић СРПСКА МЕЂУРАТНА КЊИЖЕВНОСТ ИЗМЕЂУ (МЕХАНИЧКОГ) ФУТУРИЗМА И (КЛАСИЧНЕ) СТАРИНЕ	613
Branko Aleksić LES SURREALISTES YOUGOSLAVES DANS LA CORRESPONDANCE DE BRETON	631
Ранко Поповић ПЈЕСНИЧКИ ТЕКСТ КАО ПАЛИМПСЕСТ Новије српско пјесништво у огледалу наслеђа	659
Александар Јовановић ОД ПЕСНИЧКОГ ОПЕЛА ДО ПЕСНИЧКЕ ЛИТУРГИЈЕ О песми „Плава гробница – Видо“ Милосава Тешића	675
Марко Аврамовић ОБРАЂАЊЕ У ПОЕЗИЈИ АЛЕКСАНДРА РИСТОВИЋА	687

V

Radojka Vukčević AMERIČKI PUTEVI SRPSKE KNJIŽEVNOSTI	709
Vladislava Ribnikar SPISATELЈKA, VITEŠTVO I NOVAC: DONKINOTSKA FIGURA U SRPSKO-TURSKOM RATU	721
Дејан Ајдачић ИРОНИЈА И ФАНТАСТИКА	737
Петар Пијановић ТРИ РОМАНА ИЛИ: ТРИПТИХ ГОРАНА МИЛАШИНОВИЋА	747
Марко Недић ПРИПОВЕТКЕ ДУШАНА ЂУРОВИЋА	763
Славко Петаковић ПЕСНИЧКА КОНДЕНЗАЦИЈА ИСТОРИЈЕ У ДРАМИ <i>КЉУЧЕВИ СВЕТОГ ВЛАХА ЉУБОМИРА СИМОВИЋА</i>	779
Миломир Гавриловић ФИГУРА САМОТНОГ ПУТНИКА У <i>БРИСАНОМ ПРОСТОРУ</i> МИЛОВАНА ДАНОЈЛИЋА	789

VI

- Иван А. Чарота
МИХАИЛ (МАНУИЛ) КОЗАЧИНСКИЙ И БЕЛОРУССИЯ 807
- Виктор Савић
ВУКОВ КЊИЖЕВНИ ЈЕЗИК У КОНТЕКСТУ СТАРИЈЕГА
СРПСКОГ ПИСАНОГ НАСЛЕЂА 825
- Персида С. Лазаревић Ди Ђакомо
ЈОШ ЈЕДАН ИЗВОР О ШЂЕПАЛУ МАЛОМ: РУКОПИС *MISCELLANEA XI/24*:
ANONIMUS ИЗ ЗНАНСТВЕНЕ КЊИЖНИЦЕ У ЗАДРУ 841
- Олга Елермајер-Животић
АУСТРИЈСКИ МАРИНАЦ ХАЈНРИХ ЛИТРО И ПРИЛИКЕ
У ЦРНОЈ ГОРИ У ДРУГОЈ ПОЛОВИНИ 19. ВЕКА 861
- Miriam Sette
ROMOLA: IL RINASCIMENTO ITALIANO NELLA VISIONE DI GEORGE ELIOT 887
- Giulia Baselica
DALLE STEPPE DEI PASTORI KIRGHIZI ALLA RUSSIA DI ANNA АСНМАТОВА:
LE MOLTEPLICI ISPIRAZIONI DEL *CANTO NOTTURNO DI UN PASTORE*
ERRANTE DELL'ASIA 895

VII

- Александар Јерков
ОД ПОХВАЛЕ ПРИЈАТЕЉСТВУ ДО СМИСЛА ЧИТАЊА,
А ОНДА О АНДРИЋУ, ХАРЕМУ, ПОКОЉУ СВАТОВА И СРПСКОЈ СУДБИНИ 909

VIII

- БИОГРАФИЈА ЈОВАНА ДЕЛИЋА 943
- Емилија Аћимовић
СЕЛЕКТИВНА БИБЛИОГРАФИЈА РАДОВА ПРОФ. ДР ЈОВАНА ДЕЛИЋА 945

Миломир Гавриловић

Филолошко-уметнички факултет Универзитета у Крагујевцу

Центар за проучавање језика и књижевности

gasha88gm@gmail.com

82:81'38:[821.163.41.09 Danojlić M.

141.32:821.163.41.09 Danojlić M.

ФИГУРА САМОТНОГ ПУТНИКА У БРИСАНОМ ПРОСТОРУ МИЛОВАНА ДАНОЈЛИЋА

Сажетак: У раду¹ се анализира *Брисани ѝросѝор* Милована Данојлића, дело граничних жанровских одлика, на трагу путописа, есеја и исповести. Тумаче се и композиционе и жанровске одлике дела (фрагментарност, хибридна форма), и коришћени поступци (интроспекција, рефлексија, дескрипција), и тематска исходишта (фигура путника и значај путовања, однос простор–време, однос познато–туђе, потрага за самоћом и прочишћењем, странствовање, дечје искуство, политичке и идеолошке околности), са намером да се укаже на одлике дијалектике путовања, изнете у делу, која прераста у егзистенцијални и самоодређујући чин. Фигура путника је централна тематска одредница овог дела и тиме што се кроз *Брисани ѝросѝор* несистематски излаже својеврсна дијалектичка одбрана путовања као чина странствовања, који омогућује не само прихватање самоће, као неопходног предуслова за самоодређење, већ и прераста у стабилне егзистенцијалне оквире рађајућег homo viator-а, чије се кретање ка траженим прочишћујућим искуствима поставља изнад особености и просторних и временских одредница.

Кључне речи: путник, путовање, самоћа, путопис, есеј, исповест, (ауто)рефлексија.

¹ Овај рад део је истраживања која се врше у оквиру пројекта 178018 *Друшћивене кризе и савремена српска књижевност и култура: национални, реионални, европски и глобални оквир*, који финансира Министарство за просвету, науку и технолошки развој Републике Србије.

Сам наслов овога дела указује на сложени симболички потенцијал. Брисани простор, чак и ако не подразумева изложеност непријатељској ватри, указује на присуство можда неодређене, али неумитно блиске опасности. Страх је присутан у овом делу кроз тематизовање егзистенцијалне угрожености приповедача, унутрашње тескобе и преиспитивања свести отиснуте у физички и духовни егзодус. (О)брисани простор представља метафизичку чистину којом се путник креће – како физички, тако и духом, и која сопствени смисао и функцију задобија првенствено као позорница самоодређења једне номадске свести која трага за прочишћењем. Брисани простор је унутрашња панорама једне луцидне свести која задобија оквире, и губи их, у складу са унутрашњим потресима. То је и (већ) једном обрисани простор, који не само да упућује на императивни континуум кретања, већ и на универзални ниво уздиже импулс за просторним и духовним измештањем: кретање је *modus operandi* приповедача *Брисаној њросѿора*. Такође, брисани простор обликује се и кроз семантички пропорционално двојство: приповедач је ветром ношен, простор је ветром (о)брисан. Самим тим, фрагментаран је и простор (свет), као и немирна свест која га обликује. Насловни мотив је тако и метафора која своја значења исцрпљује у активном односу *брисаној* простора и (само)одређења једне свести која се њиме креће.

Композиција *Брисаној њросѿора* је наизглед једноставна: књига је подељена на два дела. Први корпус текстова сабира искуства везана за инострану путовања, а други, знатно мањи, тематизује кретање по приповедачевој домовини. Унутар целина, прозни сегменти распоређени су без активираниог узрочно-последичног односа или позивања на одређени временски или просторни склад. Мозаична и фрагментарна композиција *Брисаној њросѿора* представља координате приповедачеве свести, која, према тешко дохватљивом мерилу приповедачевих намера, сегменте сабира у јединствену целину. На сваком месту, у сваком тренутку, приповедач, макар посредно, тематизује пут и путовање, и усмерен је ка прочишћењу које се можда једино кретањем – које је и ослобађајући императив – може достићи. И домаћи и страни простор представљају позорницу испољавања исте свести, те је просторни контрапункт текстуалних сегмената привидан, и пре свега маркационе природе, иако други корпус текстова сабира мирније тонове, лирски штимунг и умирујућа искуства.

Самом формалном поделом *Брисаној њросѿора* на два контрапунктна простора истакнут је однос туђега и непознатог са познатим, али не увек и прихваћеним. *Брисани њросѿор* је тражен превасходно у туђини. Иницирани и почетни одлазак у туђину неопходан је: страни простор је суштински непознат, док су параметри домаћег, макар били и неприхватљиви, увек

блиски искуству. Свести која кроз прихватање одређене дијалектике путовања антиципира катарзично искуство неопходан је непознати, страни простор у којем може прецизно да одмери и преиспита оквире сопственог постојања. Путовање претпоставља могућност самоспознаје, а страни терен омогућава свести да оголи познате и открије непознате оквире свога постојања. Управо самопотражујућа потреба приповедача захтева да простор буде (о)брисан: њега не занимају наноси културе и традиције и портрети типичних карактера или народа, већ искључиво понирање у рефлексiju. Интроспекција је један од истакнутих поступака *Брисаног ѝросѝора*: приказан није свет, већ одјек света у приповедачевој свести. Управо су због тога и присутни многи исписи о томе шта приповедач мисли и осећа, уместо фокусирања на одлике простора. Рефлексивност, која каткад и хипертрофира, преузимајући целину одређених сегмената, представља, поред фигуре путника и метафорике путовања, интегративну осу која текстове *Брисаног ѝросѝора* окупља у један чврст наратив. Подтекст *Брисаног ѝросѝора* јесте странац у туђини, али се и фигура странца и појам туђине повлаче пред оном могућношћу странствовања која претпоставља катарзично самоодређење. Само путовање је онај вид постојања који одређује лик приповедача, јер су пут, путник и путовање издигнути на ниво универзалних категорија. Путовање, без обзира на домаће (могуће је странствовање и у сопственој земљи) или стране оквире, омогућује рефлексивно испољавање, и обећава искуство *ѝрочишићеностии*. За приповедача *Брисаног ѝросѝора* путовање је кретање „по себи, својим знањима и сећањима“ (Ђерић 2012: 474). Самим тим, пут се наставља, без обзира на границе. Контрапункт домаћег и страног простора је привидан; путник, пре свега, није странац, већ прегалник.

Брисани ѝросѝор није лако одредити жанровски, будући да се у делу очитују елементи путописа, исповести и есејистичког проматрања. Иако пут и путовање, у мањој мери и путописни извештај, представљају истакнуту основицу *Брисаног ѝросѝора*, ово дело свакако није класични путопис, већ хибридна путописна форма. Духовно измештање и, пре свега, настојање да се досегне „тачка прожимања [...] две приповедне жижке, наратора и света“ (Гвозден 2011: 18), односно „тачка сусрета“ (Гвозден 2011: 18), представљају централне путописне одлике овог дела. *Брисани ѝросѝор* се на путописну потку ослања и преко „трансформације субјекта“ (Гвозден 2011: 18) при сусрету са представљеним светом, чији је приповедач, „чак и када се представља као отуђен, неминовно [...] део“ (Гвозден 2011: 18), као и преко приповедачевих промишљања поводом онога што је искусио и посматрао. Путовање и фигура путника у потпуности су одређени његовим рефлексивним потребама: тематизовани простор претпоставља

превасходно унутрашњи регистар приповедачеве свести. Дескриптивни путописни елементи повлаче се пред параметрима једне самоодређујуће свести, те приповедачева визура најчешће и није посвећена описима предела кроз које путује. Дубинске путописне одлике: „способност поетичког понирања у свет“ (Ђерић 2012: 473) и „естетизација интимности писца и кретања као резултата сусрета његовог и иних светова“ (Ђерић 2012: 473), стабилно су изведене у овом делу. *Брисани ѝросѝор* није исповест, али неколике одреднице исповедног говора често се активирају – пре свега приповедање „у којем субјект открива себе“ (Самбрано 2011: 18). Односно, будући да исповест представља „излажење из себе у бекство“ (Самбрано 2011: 23), које предузима онај који „се уморио од тога што је човек“ (Самбрано 2011: 22), и који осећа фрагментарност сопства, и „себе као неки непотпуни комад“ (Самбрано 2011: 23), истакнута одлика исповести се у овом делу очитује у самој фигури приповедача, чија је потрага за катарзичким прочишћењем заправо бег из оквира сопствене егзистенције, са надом да се изван пробијених граница може пронаћи (само)одређујуће искуство. Аутореклексивни, понирући глас приповедача намеће се као централна вертикала овог дела, од које се откидају и у коју увиру остали тематски и осећајни регистри – чиме су есејистичке одлике овог дела већ јасније истакнуте. Не само да су прозни сегменти *Брисаној ѝросѝора* усмерени ка промишљању о многобројним темама, уз „потврђивање садашњице као временског и вредносног оријентира“ (Епштејн 1997: 17), него су и саме теме окупљене због „самооткривања и самодоказивања индивидуалности“ (Епштејн 1997: 8), дакле самоодређења онога *ја* које се назире кроз странице овога дела. *Брисани ѝросѝор* представља дело настало на обрасцу путописа, које директно позајмљује неколике конвенције исповедног приповедања и есејистичког дискурса. Таква хибридна форма двојаке је природе: она се уједно и конституише и трансформише кроз постојање свести која је обликује, кроз чије се немире и ретке тренутке мира уједно и разграђује и гради.

Путописна форма се свакако потврђује кроз фигуру путника, концепцију путовања, обресе и одлике простора. *Брисани ѝросѝор* садржи и наративе који се уклапају у класичну концепцију путописа: *да ѝоучи и забави*. Сегменти, као што су „Кућа Гистава Мороа“ и „Machu Picchu“, приказују непознату средину, локалне прилике, карактере и обичаје, и, иако контаминирани обавезним присуством рефлексивног, ипак указују на то да путопис представља полазну жанровску платформу овог дела. Ипак, сегменти попут наведених нису чести. Рефлексија представља основу *Брисаној ѝросѝора*, и путописне, а и све друге жанровске одлике

обликују се према императивима кретања једне свести. Приповедачева визура уперена је у разнолики универзум, у којем најчешће не примећује, нити описује културну и историјску баштину, као ни карактерне особине разноразних народа, што би свакако одговарало класичној путописној концепцији. Напротив, оно што приповедач одлучује да забележи јесу случајни призори, сусрети, покрети, тренуци, нетипични изненадни догађаји. Тако ће у Риму приповедач запазити дрво трулих (*заробљених*) наранџи и парење животиња у зоо-врту, а у Барселони згариште једне продавнице. *Брисани ѝросѝор* окупља каталожски регистар једне луцидне номадске свести: неонске светлеће рекламе, бескућнике, случајно примећене женске задњице, ђубре, демонстрације, нереди, корњаче, књиге, таласе, токове река, скривене улице, загубљене новчанице, пев птица, зечеве, дечје осмехе, риболике парове, посечено дрвеће, корњаче. Приповедач разматра монументалност или барем непоновљивост призора различитих од оних које приказују туристички бедекери.

Призори су најчешће представљени сложеним рефлексима, које се каткад развијају у невелике огледе, есеје о посматраном феномену. Теме су разнолике, као и подстицаји: глад, сиромаштво, испијање кафе, међуљудски односи, друштвене конвенције, тоталитаризам, туризам, уметност, портитири, и многе друге теме, а на истакнутом месту је природа. Понеки есејистички пасаж уклапа се у путописну интенцију, попут прозне целине посвећене Ескимима, у којој се, сасвим имаголошки, представља културолошки, социјални, идентитетски и психолошки портрет овог народа. У неколиким целинама есејистичког карактера доминира асоцијативни ток свести, а друге су, попут и саме композиције дела, фрагментарно обликоване. Хипертрофирајућа и преузимајућа рефлексивност не одређује само однос жанровских одлика *Брисаног ѝросѝора*, већ и тема које се у њему актуелизују. Иако је композиција овога дела фрагментарна, на ширем плану *Брисани ѝросѝор* представља својеврсну митологију једне свести, односно покушај синтетичке и истините (у оном смислу у којем се истина као појам приписује миту) репрезентације мисли једног човека (уп. Епштејн 1997: 29–36, 75–81). Стога је можда најпригодније ово Данојлићево дело одредити као путописне сегменте који се, каткад кроз исповедни говор, приближавају искуству есејистичке прозе.

Већ први пасус овог дела открива мотивациони комплекс:

На крају сваког дужег странствовања, прочистим се. Отпадну забуне, разиђу се неспоразуми. Страх добије облик добро надгледане успомене. Сећања се упитоме (Данојлић 1984: 5).

Брисани йросйор је својеврсни дневник потраге за унутрашњим катарзичким прочишћењем и за егзистенцијалним самопрегачким чином, суочење путника како са страховима, тако и са искуствима која прелазе у сећања. Катарзично проникнуће је претпостављено, не и обећано, али и почесто недодовлатно због страха, неповерења, празнине, физичке и духовне угрожености, и других истакнутих немира који снаже приповедачев антрополошки песимизам. Свакако, његови оквири не преузимају у потпуности предметни и мисаони регистар *Брисаној йросйора*. Потрага за катарзичним упућује приповедача на детињство, природу, осмех детета, потрагу за песмом, однос према књизи и читању, пев птице као модел уметничког стварања, ишчекивање зечева (што директно подсећа на Данојлићеве *Зечје йрајове*), ситна дневна задовољства и друга испуњујућа искуства. Међутим, Данојлићеве књизи ипак се може приписати својеврсна пракса негације и одбацивања, поетика чије би оквири можда било упутно тражити у радовима Емила Сиорана, са којима је Данојлић био добро упознат будући да је превео *Крајњак йрејлед расйадања* и написао предговор за текстове окупљене под насловом *Зли демйјурј*. Ипак, потреба за достизањем катарзичног је не само централна мотивација за подузето кретање, већ је и онај духовни императив који преобликује просторне оквири и временски след. Самим тим, како је то, на трагу Бахтинових ставова, подразумевајући теоријско уопштавање које се односи на путопис као жанр, утврдио Владимир Гвозден: „хронотоп је [...] начин разумевања искуства; [...] и начин на који литература представља искуство“ (Гвозден 2011: 30–31). Сам Бахтин напомиње да су „све временско-просторне одредбе у уметности и књижевности [...] увек [...] емоционално-вредносно обојене“ (Бахтин 1986: 355). Поменути односи директно одређују хронотоп *Брисаној йросйора*. Будући да се сама приповедачева свест константно трансформише у оквиру сложеног процеса самоиспитивања и трагања за прочишћењем, ни простор којим се креће ни време не могу бити целовити. Слика света је фрагментарна, као што је и свест приповедача.

Међутим, како се лик приповедача може привидно целовит указати кроз интроспекцију и трагање за прочишћењем, тако и се обриси простора, који и представља метонимију једне номадске свести, могу назрети у огледалском приказу расуте приповедачеве свести. Путник се креће кроз простор, али не због упознавања, осим у ретким случајевима, различитих културних миљеа, већ са намером да досегне жељена прочишћујућа искуства. Освајање простора је егзистенцијална потреба: тражено катарзично искуство назире се у простору рефлексивног, али је сам рефлексивни процес инициран и могућ управо физичким измештањем. Разнолики

топоними појављују се и губе у тексту, али сва та места представљају пре свега непотпуну мапу искустава кроз коју се назире лик свести која их сабира у целину. Самим тим, најчешће су многе одлике поменутих просторних тачака излишне, осим у оној мери у којој потичу рефлексивни ток.

Временске токове такође самерава путникова свест. Немир, страх, умор, задовољство, призор, покрет, дрхтај – садашњи тренутак подређен је тренутном мисаоном току или осећању. Будућности као да и нема, а ако се у прошлости и назире лелујајући призори или емоције, увек се уграђују у рефлексивни ток који припада актуелном тренутку. За разлику од путописне норме, где је „(путо)писац [...] писац своје прошлости“ (Ђерић 2012: 478), садашњост је једини тренутак који преостаје приповедачу *Брисаној ѿростѿора*:

У мојој се причи ништа не дешава. Оно мало, што ми се дешава, упорно прескачем и одбацујем. Све што ми се стварно догађа, то се, већ, другима, давно, десило. Мени је остало недогађање; и остало ми је чисто, голо сад (Данојлић 1984: 132).

Сам Данојлић ће покушати да дискурзивно одреди одлике своје, како ју је сам назвао, *лирске есејистике*:

Трудио сам се да се склоп колико-толико помера, да и без фабуле некуда напредује, да остварим унутрашње сазревање замисли, да грађа којом се бавим у себи ферментира, да се, и поред одсуства заплета, у излагању *нештѿо десѿи*, да се, на крају, осети тежина преваљеног пута (Данојлић 2013: 530).

Прихваћено недешавање иницира рефлексивни ток, а садашњи тренутак уопштава се на универзалном нивоу кроз низ фрагментарних издељених искустава:

Пас лаје, овца блеји, старица испушта душу. Један тренутак, милијарде збивања. Сасложења нема. [...] Ја окрећем лист књиге, неком пролази метак кроз главу. Тренутак јесте заједнички, али није недељив (Данојлић 1984: 133).

Хаотична пројекција низа искустава која се пропушта кроз заједничку призму приповедачу остаје несхватљива. Узалуд свестан разноврсности и пуноће садашњег тренутка, он се фокусира само на сопствену перцепцију. Чак и када лична искуства треба сабрати – приповедач признаје своју немоћ.

Дескрипција најчешће суделује у рефлексивном току. Миље друмске кафане, опис простора, гостију и запослених, само су увод у један детаљни извештај, микро-оглед о задовољству испијања кафе. Чак и када је у оквиру одређеног поглавља дескрипција доминантни поступак представљања, повлачи се пред снагом рефлексивног тока, који преузима примат над дескриптивним приказом макар у излазној реченици, као у сегментима „Поприште“ и „Кућа Гистава Морао“, у којима се тематизује сусрет са историјским и културним споменицима. Аутобиографске, односно, фактичке контуре се повлаче:

Продро сам и у Буенос Аирес, исто без визе. Како, то већ спада у одвећ истините делове мога животописа о којима немам воље да говорим (Данојлић 1984: 105).

Приповедач не инсистира на бележењу онога што је видео или што му се десило, а што би било *одвећ истинитио*, већ је предмет приказивања с ону страну реалистичног: слутње, стања свести, снови, немири, осећања, маштоглави призори и импресије, митске слике, понека интертекстуална игра, и честа пантеистичка осећања. Фактичност се повлачи, а истинитост приказа припада искључиво домену рефлексивне.

Фигура путника и мотив путовања су средишње тематске осовине *Брисаној њросјора*: физичко кретање последица је духовних немира, а потреба за духовним прочишћењем иницира непрестани моментум. Међутим, није путовање апсолутна категорија и није лишено подробног преиспитивања и сумње. Управо се најистакнутије место овог дела налази у низу пасажа на самом почетку другог дела књиге, у којима се сам смисао путовања доводи у сумњу. Некретање представља самопорицање, док се кретањем назире могућност катарзичког просветљења. Упркос сумњи, приповедач увиђа да тек у *нијидини*, у *раскућености*, постаје достојан ретких тренутака катарзичног просветљења, који доносе одређену утеху или сазнање. Путовање се, упркос подривачком процесу преиспитивања, конституише у дијалектику постојања, од које приповедач, ни у тренуцима кризе, не одступа. Управо због тога свака рестриктивна намера која утиче на слободу просторног измештања инхибира духовни полет, и најоштрије је осуђена. Свако заустављање, претресање, чекање на граници, одбијање визе изазива мучнину и стид, и представља чин насиља над бићем које не може друго до да се непрестано креће. Ограничити или ускратити кретање, не само да представља понижење за путника, већ и опасност за сам наратив и рефлексивни процес, који извиру управо из могућности

путовања. Призор у којем приповедач пред сумњичавим органима реда открива садржај свога ранца није лишен стида због разоткривања интиме и гађења због варварског и репресивног чина. У „Јутарњем аутобусу“, излазном сегменту *Брисаної ѝросѝора*, потврђује се статус путовања као својеврсне филозофије постојања. Полазак на пут уздиже се на универзални пиједестал, очекивање поласка задобија одреднице обредног поступка, а сам пут се наставља. Пронађен је духовни мир, путовање и постојање су синонимске одреднице једне дијалектике егзистенције, прочишћујућа искуства могуће је досегнути, а путовање је жељена и нађена мера постојања.

Насловивши предговор *Брисаної ѝросѝора* „Монах на путу“, Бора Ћосић истиче да је комплекс путовања неодвојив од својеврсне поетике сиромаштва и подвизавања: путовање је одређено упућивањем на ситна задовољства и скромна испуњења. Разноврсност појавног света замењује се склоношћу према условно малим, свакодневним искуствима. *Сироїињски чистї*, приповедач управо немаштину и скромну бригу за дневне потребе разуме као услове који путовање чине сврсисходним. Све што је неопходно сведено је на основне људске потребе, што постаје један од почетних предуслова за конституисање фигуре путника, и његове потраге за прочишћењем.

Немати, велика је поука ове песничке праксе, немање се појављује као један од циљева у свету који је пренасељен којечим (Ћосић 1984: XVIII).

Парче сира, хлеба, воће или поврће, увек набављено на пијаци, из сељачких руку, и, у посебним приликама, чаша вина, управо су залогаци који доприносе да фигура путника каткад добије испосничке или поклоничке обресе. „Ситна задовољства су као дисање“ (Сифр 2017: 7), и омогућују „не само да се носимо са животом [...] већ и са ужасима постојећег света“ (Сифр 2017: 7). Приповедач *Брисаної ѝросѝора* припрема се за глад, за испосничко лутање, за *зайворски живої*, плаши се расипништва, не баца крајак хлеба ни кору јабуке, поистовећује се са бескућником који испија одбачену конзерву бадвајзера. Значајан постулат дијалектике сиромаштва је немање, али такође и уживање у ономе што је доступно. Нису само *залоїаји у веїру* одређени императивом скромности; свакодневни догађаји или призори допуњују самоизабрану дијалектику скромности управо истицањем задовољстава које приповедач проналази у њима, што призива и искуства поетског универзума Љубомира Симовића. Није случајно скромност везана за свакодневно испољавање, којем је одузет сваки призив инцидентности или високопарности: „ситна задовољства имају своје краљевство: свакодневицу“ (Сифр 2017: 9). Данојлић и сам

потцртава „обузетост појединоцима, наоко сасвим обичним и неважним“ (Данојлић 2013: 530) и потребу да открије „њихову смисленост [...] и тамо где се не открива, где, можда, и не постоји“ (Данојлић 2013: 530). Умивање, бријање, тренуци одмора, предах или оброк у природи, купање, распростирање путничке вреће за спавање, посматрање дрвећа, ранац који тегне на леђима, поља кукуруза, таласи, птичје цвркутање, читање новина, ход у чистим и сувим чарапама и ципелама непробушених ђонова – путовање подразумева управо манифестације скромности. Због тога је и куповина нових цокула посебан доживљај, проналажење недобитне срећке осенчено сетним тоновима, а проналазак банкноте благим задовољством. Постојање је *велико њросјачење*, тврди приповедач, међутим, он не захтева, нити проси, осим ако је скромно прихватање дарова свакодневице вид метафизичког испуњења. Без скромности, без фигуре просјака која се по рубовима спаја са фигуром номада, није могуће ни досегнути жељену катарзу. Поетика скромности и сиромаштва допуњена је и једном истакнутом потребом: приповедач стално тражи топлоту кухиња и спаваона, машта о ватри док је на влажном путу и радује се миру и сигурности коју ватром огрејани простор огњишта пружа. Хладноћа је неодвојива од осећања немира, опасности и страха, те су и сама *мерила срећној живојш* одређена дихотомним односом топлота–хладноћа.

Самоћа представља тражено и жељено стање приповедачеве свести, суштинско осећање које дефинише фигуру путника и обезбеђује одређени духовни мир. Међутим, самоћа није апсолут; по ободима *Брисаној њросјора* указују се ретки, каткад изненађујући, али тим и значајнији сусрети који, упркос траженој усамљености, указују да самоћа није увек и жељено стање свести. Пре свега, самоћа представља онај облик постојања који приповедачу омогућава, преко привидног раскида свих веза и контаката, повратак самом себи, самим тим омогућава да *Брисани њросјор* постане панорама испољавања једне свести. Жељено самовање опомиње на Гастона Башлара,² који указује на то да „простор и самоћа [...] остају неизбрисиви“ (Башлар 2005: 32), и да се свесно биће опире да осећај самоће преда заборау, јер „зна да су простори самоће конститутивни“ (Башлар 2005: 32). Самоћа омогућава реконструкцију „бића ослобођених самоћа“ (Марић 2010: 12), и постаје облик егзистенцијалне „пуноће“ (Марић 2010: 12). Приповедач

² Валентина Хамовић доводи у везу Данојлићево одбацивање значаја теоријских предзнања и историјских и друштвених условљености за настанак песме, односно издизање саме песме из оквира референтне и научне перцепције, са феноменолошким редукционизмом Гастона Башлара, који је, такође, оштро одвајао друштвене и културне контексте од самог поступка стварања песме (в. Хамовић 2013: 321–326).

Брисаној ѝросѝора самоћу заиста прихвата као једини заштићени простор рефлексивне, и самоспознаје. Он, увек се крећући, врло ретко иступа из куле од слоноваче коју је саградио око себе: избегава сусрете, укида већ започете везе и односе, и тек понеки неочекивани сусрет закратко може задобити оквири смисленог и испуњавајућег односа. Но, такви су односи у овој књизи ретки, понеки успутни сусрет или осмех недовољни су да уздрмају тражену самотну меру. Приповедач стога журно напушта туђе приватне просторе, осећајући скученост и немир.

У туђини, приповедачу су само два вида простора прихватљива: велики јавни простори, попут улица градова у којима, парадоксално, бесмислено мноштво и разноликост додатно омогућују самотност, и природа, која не прети, већ омогућава потпуно самство и понижање у најдубље провалије приповедачеве свести. „Са људима не покушавам“ (Данојлић 1984: 145) – приповедач представља међуљудске односе обесмишљеним, чак је и уводни сегмент, ситуиран у друмску механу, простор који је одређен архетипским потенцијалом могућег сусрета, у потпуности подређен субјективном осећају при испијању шољице еспресо-кафе. Оквири антрополошког песимизма, допуњени патосом самотности, каткад задобијају и застрашујуће размере: приповедач људске односе сматра обесмишљеним, и одбија комуникацију. Присуство других је најчешће излишно, непотребно, и доводи до духовне беде и поразног осећања стида. Невелики број (потенцијално) развијених односа ефектно се прекида: након неколико дана париске романсе, приповедач без поздрава и кажући се што је уопште и учествовао у сада обесмишљеном односу, напушта простор који припада њој. Са ножем у руци, осуђујући људску потребу за сузбијањем туђег простора, напушта преноћиште. Односи се најчешће и не успостављају: у туристичкој групи, у градској кафани, у локалном биоскопу или музеју, па чак и у центру какве белосветске престонице, приповедач је најчешће сам, али не увек и самодовољан. Самоћа јесте пут самоспознајне аутономије, али је и сам приповедач склон да, упркос самоиницираном самотности и ћутњи, прекорачи преко прага самоће, прихватајући или пружајући лепу реч или гест: попут осмеха дечаку просјаку којем поклања кошуљу у некој незнаној варошици Магреба, или озареног лица девојчице коју приповедач засмејава наслањајући нос уз прозор купеа. Да не носи свако свој *ограђени ѝонор*, нити да је сваки однос у самом зачетку обесмишљен, сведочи и сусрет са девојчицом у истоименом сегменту, једно од заиста ретких искустава у овом делу, који зрачи непомућеним оптимизмом и вером у људски осмех, макар детињи.

Нису у *Брисаном ѝросѝору* сви односи обесмишљени, већ су суспендовани почетном потребом за саморефлексивним самотности. Није ни

приповедач у потпуности отуђен од људи, већ се свесно удаљава од њих, и често су му њихова искуства или присуство безначајни, нејасни или претећи. Самоћа је неопходан предуслов за развој рефлексивног, самим тим и за конституисање фигуре путника. Упркос томе, приповедачеву стамену кулу од слоноваче подрива једна друга врста искуства, различита од самавања, једна тињајућа нада у случајни осмех, додир, зрак у оку, који, макар на трен, може претпоставити оквире једног складног и смисленог односа. Таква искуства су ретка и драгоцена, и преко њих се назире сасвим другачији обриси *Брисаној ѝросѿора*.

Детињство и друштвено-политички контекст, опсесивне Данојлићеве теме, у мањој мери су присутне у *Брисаном ѝросѿору*. Због рефлексивног тока усмереног на садашњи тренутак и перцепцију, детиња искуства нису актуелизована. Ипак, дечја визура је присутна као својеврсно стање духа. Приповедач, посматрајући *одрасле*, не само да уочава бесмисао односа и комуникације, већ и суштински не успева да разуме смисао и циљ поступака *сѿтаријих*. Није тешко у овој дихотомiji перцепције „младих“ и „старих“ препознати Данојлићево значајно проблемско место: однос и (не)могућности, сваколикe, па и естетске, комуникације детета и човека (в. Хамовић 2013: 309–313). На једном месту у *Брисаном ѝросѿору* приповедач заверенички и резигнирано закључује:

Са одраслима се о таквим стварима не може разговарати (Данојлић 1984: 94).

Није случајно ни то што приповедач само једном у *Брисаном ѝросѿору* себе сматра истински испуњеним и срећним, и то у тренутку када измами детињи осмех. Искуство детињства повучено је на маргине приповедачеве свести, али се назире онај лирски спокој који подсећа и на многа друга Данојлићева дела, а који је наговештен духовним миром изазваним дечјим осмехом.

Политичке теме већ су ближе приповедачевим интересовањима, и јасно су истакнуте у тематским оквирима интимистичке путописне прозе. Приповедач се испољава и као *homo politicus*, примећујући и осуђујући на крупнијем, друштвеном плану недостатке људских политичких односа. Путујући кроз безимене афричке и јужноамеричке државе приповедач ће истрајно указивати на корупцију и безвлашће, или осуђивати одлике тоталитарних режима. Ти државни простори нису именовани, самим тим задобијају и универзалне пропорције. Осуда тоталитарних политичких система оправдана је са поетичког становишта: деспотски режими угрожавају слободу мишљења и слободу кретања, што су управо две стране

исте медаље, без којих се не може остварити фигура путника у *Брисаном ѝросѝору*, нити се може трагати за прочишћујућим искуствима.

Брисани ѝросѝор представља својеврсну похвалу путовању као једином могућем смисленом постојању. У сегменту „Тамни трзаји“, значајном за разумевање поетичког контекста овог дела, приповедач посматра кругове на морској површини, које формирају кишне капи, и у њима проналази „меру учествовања у постојању“ (Данојлић 1984: 18). У немирним обрисима назире сопствену динамику кретања: немир и треперење морске површине, готово идентично, али увек различито кретање на површини, напетост која се ослобађа у трзајима. „Тамни трзаји“ репрезентују дијалектику кретања, самим тим и постојања приповедача: сваки одлазак у туђину је сличан, али се на сваком другачије указује могућност прочишћења. У тамним покретима воде приповедач наслућује оваплоћење сопственог лика, назире огледалско преклапање – „*нешѝо*“, на махове, показује свој могући лик“ (Данојлић 1984: 19), али је управо фигура што се у дрхтајима морске површине назире могућа пројекција динамике приповедачеве свести и рефлексije, један могући лик који у свеопшту призму сабира сва проникнућа и искушења, све утиске и призоре *Брисаног ѝросѝора*. Путовање је, на крају, извор среће, која проистиче колико из (ауто)рефлексije и способности „да сагледамо неки нови вид истих ствари“ (Ален 2011: 111), толико и из могућности да интроспективни лукови упуте ка жељеним, прочишћујућим искуствима. Путник који пред вратницама града оставља у земљу пободен прегалнички штап, побројава светлеће рекламе, дрвеће и зечеве кроз прозоре возова и аутомобила, сања буку стварања света заспавши у близини аутопута, креће на пут ради једног дара, призора или осмеха – централна је фигура интимистичке путописне прозе сабране у *Брисаном ѝросѝору*, у којој се, кроз немирне обресе једне егзистенције, ипак обликује блага и истрајна ода самоћи, путовању и трагању за унутрашњим миром.

Литература

- Ален 2011: Alen, *O sreći*. Prev. Ivan Radosavljević, Beograd: Službeni glasnik.
- Бахтин 1986: Mihail Bahtin, „Jedinstvo hronotopa“. Prev. Aleksandar Badnjarević, *Polja*, 330/331, 355–357.
- Башлар 2005: Gaston Bašlar, *Poetika prostora*. Prev. Frida Filipović, Čačak: Gradac.
- Гвозден 2011: Владимир Гвозден, *Српска ѝуѝојисна кулѝура 1914–1940: стиудија о хроноѝојичносѝи сусреѝа*, Београд: Службени гласник.

- Данојлић 1984: Милован Данојлић, *Брисани њросћор*, Београд, Српска књижевна задруга.
- Данојлић 2013: Милован Данојлић, „Моје песничко искуство“, у: *Песничко дело и мисао о њоезији Милована Данојлића*. Ур. Јован Делић и Драган Хамовић, Београд – Требиње: Институт за књижевност и уметност – Филолошки факултет – Дучићеве вечери поезије, 505–542.
- Ђерић 2012: Гордана Ђерић, „Путописање, имагологија и сећање: могућности анализе“, *Књижевна историја*, 147, 269–485.
- Епштејн 1997: Михаил Епштејн, *Есеј*. Прев. Радмила Мечанин, Београд: Народна књига – Алфа.
- Марић 2010: Сретен Марић, *О Башлару и Кајоау*, Београд: Службени гласник.
- Самбрано 2011: Marija Sambrano, *Vizija i iskustvo*. Прев. Aleksandra Mančić, Београд: Službeni glasnik.
- Сифр 2017: Alen Sifr, *Rečnik zaljubljenika u sitna zadovoljstva*. Прев. Olgica Stefanović, Београд: Službeni glasnik.
- Ђосић 1984: Бора Ђосић, „Монах на путу“, предговор у: Милован Данојлић, *Брисани њросћор*, Београд: Српска књижевна задруга, VII–XXVIII.
- Хамовић 2013: Валентина Хамовић, „Наивна песма Милована Данојлића или поетика чистог даха“, у: *Песничко дело и мисао о њоезији Милована Данојлића*. Ур. Јован Делић и Драган Хамовић, Београд – Требиње: Институт за књижевност и уметност – Филолошки факултет – Дучићеве вечери поезије, 309–329.

Milimir Gavrilović

THE FIGURE OF THE SOLITARY
TRAVELER IN MILOVAN DANOJLIĆ'S WORK *BRISANI PROSTOR*

Summary

Milovan Danajlić's *Brisani prostor* is a work with the characteristics of the travelogue, confessional, and essay genres. Apart from the thematization of the traveler figure and traveling itself, the travelogue elements are contained in the need of the subject to be transformed through the contact with the world, which he shapes linguistically, and, through this act, to define his own position. The confessional features are observed in the narrator's need to reveal himself by means of overcoming his own incompleteness and fragmentariness when encountered

with the foreign space, which is a metonymy for coming out of one's own frame. The essayistic passages are frequent, not only as essays on numerous observed phenomena, but also as the narrator's aspiration to define himself through the reflective plunges and thus to gain his own individuality. *Brisani prostor*, whose compositional, narrative, descriptive, genre, and chronotope features are directly influenced by the reflective consciousness which shapes them, presents a certain dialectics of traveling. Moving around offers the possibility of the intellectual and spiritual existence since it also brings the possibility of self-knowing and learning about those experiences which come as purifying. Looking for precisely such experiences, the narrator of this work accepts modesty, solitude, experiences of a child, and everyday life as their possible catalysts. The figure of the ascetic traveler, *homo viator*, is the central figure of an intimate travel narrative contained in this work, in which, through the restless outlines of an existence, a gentle and persistent ode to solitude, traveling, and searching for an inner peace is shaped.

Key words: traveler, traveling, solitude, travelogue, essay, confessional writing, (self-)reflection.

КЊИЖЕВНОСТ, КУЛТУРА, ИДЕНТИТЕТ
ЗБОРНИК У ЧАСТ ПРОФ. ДР ЈОВАНА ДЕЛИЋА

Издавач

ИНСТИТУТ ЗА КЊИЖЕВНОСТ И УМЕТНОСТ
БЕОГРАД, КРАЉА МИЛАНА 2

За издавача
др Бојан Јовић

Лектор и коректор
Гроза Пејчић

Преводи резимеа на енглески
др Бојана Аћамовић
др Тијана Тропин

Прелом текста
Службени гласник

Тираж
300

Штампа
ЈП Службени гласник

ISBN
978-86-7095-262-1

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

821.163.41.09 Делић Ј.(082)
821.163.41.09"19/20"

КЊИЖЕВНОСТ, култура, идентитет :
међународни зборник радова у част проф. др Јована
Делића / [уредници Светлана Шеатовић, Александар
Јерков, Предраг Петровић]. - Београд : Институт за
књижевност и уметност, 2020 (Београд : Службени
гласник). - 969 стр. ; 24 см. - (Посебна издања /
Институт за књижевност и уметност ; књ 41)

Текст ћир. и лат. - Радови на више језика. - Тираж
300. - Стр. 11-14: Уводна реч / уредници зборника.
- Биографија Јована Делића: стр. 943-944. -
Напомене и библиографске референце уз текст.
- Библиографија уз сваки рад. - Резимеи на разним
језицима. - Регистар

ISBN 978-86-7095-262-1

а) Делић, Јован (1949-) -- Књижевна критика б)
Српска књижевност -- 20в-21в

COBISS.SR-ID 28909577

Душан Иванић	Александра Пауновић	Ранко Поповић
Светлана Шеатовић	Бојан Ђорђевић	Александар Јовановић
Драган Хамовић	Горана Раичевић	Марко Аврамовић
Марко М. Радловић	Zoran Milutinović	Radojka Vukčević
Мина М. Ђурић	Gabriella Schubert	Vladislava Ribnikar
Александар М. Милановић	Sanja Roić	Дејан Ајдачић
Слађана Јаћимовић	Ала Татаренко	Петар Пријановић
Миодраг Лома	Zoran Raunović	Марко Неђић
Сања Париповић Крчмар	Бранко Вранеш	Славко Петаковић
Весна В. Елез	Владимир Гвозден	Миломир Гавриловић
Недељка В. Бјелановић	Jacques Dewitte	Иван А. Чарота
Владан Бајчета	Vesna P. Cidilko	Виктор Савић
Јана М. Алексић	Dejvid Noris	Персида С. Лазаревић Ди Ђакомо
Михајло Панћић	Сања Ђ. Мацура	Олга Елермајер-Животић
Бојан Чолак	Јелена Новаковић	Miriam Sette
Предраг Петровић	Александар Петров	Giulia Baselica
Robert Nodel	Александра Секулић	Александар Јерков
Анна Наумова	Бојан Јовић	Емилија Аћимовић
Тихомир Брајовић	Brancko Aleksić	